

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ ԸԱԲԱԹ 10 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1863

ԹԻՒ 707

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ 10 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

Բաղնիսկան խնդիրը մեծապէս կոչուած է մէջ կը դառնայ : Բնական, Գաղղիայ և Լատինացի բարեկամական միջամտութիւնը մինչև յայսօր յաջող վախճան մի չունեցաւ յիշեալ խնդրոյն կարգադրութիւնը համար : Եւստե ամենայնիւ բանախօսութիւնները կը շարունակուին, թէպէտև յոյս մը չտեսնուիր թէ կարող պիտի ըլլան այս դժուար խնդիրը լուծելու : մանաւանդ որ բաղնիսկացիք օր ըստ օրէ իրենց պահանջները կանխելու : Եւստե Երկրի ազգային գաղանկի կառավարութիւնը, որ վարչաւիստի մէջ կը բնակի, յայտարարութիւն մի հրատարակեց մօտեւորով կը ծանուցանէ թէ պիտի չընդունի որ և է իրաւաւորութիւն կամ կարգադրութիւն մի, որ Բաղնիսկի թագաւորութեան անկախութիւնը չվաւերացնէր իւր տարածութեան բոլոր սահմաններովը զորս ունէր 1772ին :

Ուստի, ըստ երեւմանց, առանց եւրոպական պատերազմի մը, անկարելի է որ Բաղնիսկի անկախութիւնը ստացուի : և այս օրինակ վտանգաւոր պատերազմի մի ձեռք զարնել շատ դժուարին է, և տէրութիւնները փառ չունին առայժմ :

Ստորոգ է որ զանազան ազգաց ժողովուրդները ըստ մեծի մասին համակրութիւն կը ցուցնեն Բաղնիսկի անկախութեանը և լրագրութիւնները ընդհանրապէս մեծամեծս կը բարբառին և ժողովուրդոց պատերազմաւ կան եռանդը կը գրգռեն ընդդէմ Ռուսիոյ : բայց վիճ մեծ կայ 'ի մէջ խօսից և դրոճոց : զոր շատ աղէկ կը ճանաչեն կառավարութիւնները :

Բայց յայտնաւ, գաղանկից երեք տէրութեանց մէջ, այսինքն Բնական, Գաղղիայ և Լատինացի կառավարութեանց մէջ, կատարեալ համաձայնութիւն չկայ 'ի մասին այս դրոճոյն : Մեծին Բրիտանիոյ զխաւոր պաշտօնականները քանի մը անգամ կրկնեցին թէ Բնական Ռուսիոյ դէմ պատերազմ պիտի չբա-

նայ Բաղնիսկի համար : Լատինացի ևս անտարակոյս Բնական ընթացքին պիտի հետեւի : Բնական այս երկու տէրութիւնները՝ բաց 'ի ուրիշ զանազան պարագաներէն, զխաւոր պատճառ մըն ալ ունին պատերազմ չուզելու : որուն մէջ Գաղղիայ զօրաբանակը յառաջ քաշելով Լատինացի կայսեր միտքէն պիտի անցնի անշուշտ Ռուսոս դեռոյն սահմանաց տիրել : Եւ այս կառավարութիւնը կամ վախը բաւական իրաւունք մըն է յիշեալ կառավարութեանց համար որ պատերազմ չուզեն :

Արտուի թէ 'Լատինացի Լորրոք ամենեւին դոճ չէ եղեր այս բանախօսութեանց ընթացքէն, որոց հետեւեալ մօտիկ Տրուէն տը Լուի : ուստի Փարիսի մէջ ձայն մի տարածեցաւ թէ արտաքին գործոց պաշտօնական պիտի փոխուի և անոր պիտի յաջորդէ մօտիկ տը Արամօն : Բայց յայտնաւ զօրացուցաւ նաև թէ Բնական չափ իշխան ևս իւր պաշտօնէն հրաժարիլ ուզեր է : Եւստե Երկրի թէպէտև վաւերական չեն և հաւանականաբար ստոյգ ալ պիտի չըլլան, սակայն անոնց հաշիւովը ապացոյց մըն է թէ տարածայնութիւն մի կայ 'ի մէջ տէրութեանց, որոնք միջամտութիւն ընել ուզեցին բաղնիսկան խնդրոյն :

Մէքսիքայի մէջ, Գաղղիացոց միջամտութեամբ, հասարակապետական կառավարութիւնը ջնջուցաւ և կայսերութիւն հաստատուեցաւ : Բնական զխաւորաց ժողովը՝ Մէքսիքայի կայսր հրատարակեց զբարձրապետի Մաքսիմիլիանոս արշիւղաբը, որ Լատինացի կայսեր եղբայրն է : Ի գիտածի որ 'Լորին Բարձրութիւնը չուզէր ընդունիլ յիշեալ կայսերական դաճը, 'Լատինացի Լորրոք՝ ըստ ազաւանայ յիշեալ ժողովոյն, հրաւիրեալէ ուրիշ կայսր մի ընտրել Մէքսիքայի համար :

Յիշեալ երկրին գործոցը վրայօք՝ Լատինացի 'Գաղղիոյ օրագիրը հետեւեալ խորհրդածութիւնը կը նշէ :

«Ստորոգ է որ գաղղիացոց կայսրը՝ առանց դրոճապետութեան Սպանիոյ և Բնական, յառաջանալով Մէքսիքայի դէմ արշաւանքը յանդուգն գործոյ մը ձեռք զարկաւ : Եւստե ամենայնիւ Գաղղիան բաւա-

կանապէս վարձատրեցաւ իւր փառաց և իւր զօրութեան առաւելութեամբը 'ի պատճառս այս պատերազմին : Կաղղիացիները կայսեր ճգունքը կատարեալապէս պատկեց : սակայն տեսնենք թէ 'ի նշ պիտի ընէ 'Լատինացի Լորրոք : արդեօք պիտի վերահաստատէ՞ Մէքսիքայի հասարակապետութիւնը, կամ կայսերութիւն մի պիտի հիմնէ և նոյն կայսերութեան դաճը պիտի նստեցնէ զՄաքսիմիլիանոս արշիւղաբ : բայց դուցէ Մէքսիքոն ճշգրտիւ բաղդը պիտի ունենայ : կամ Լորրոք պէս գաղղիացի զօրքը առ ժամանակեայ կերպիւ պիտի տիրեն այս երկրին : Եւստե Երկրի, կերեւի թէ 'Լատինացի Լորրոք տա՛ կախն որոշում մի չէ ըրած այս բաներուն վրայօք» :

Լատինացի և Բրիտանիոյ վեհապետները, զինի շատ վարանական խորհրդոց, վերջապէս որոշում մը ըրին և անցեալ ամսոյ 21ին իրարու հետ տեսնուեցան Լատինացի Արամիլիոն քաղաքը : Պաշտօնականներէն (մինիսթր) ոչ ոք ընկերակից չեղաւ մէջ Լատինացի կայսեր և մէջ Բրիտանիոյ թագաւորին : Լատինացի իւր հետ առած էր միայն իւր եղբայրը՝ այսինքն զԼուի տովիլիոս արշիւղաբը, և երկրորդին ընկերակից էր մօտիկ տը Մանիթօֆէլ, որ իւր բանակի օգնականն է : Եւստե տեսութիւնը միայն քաղաք մի տեղ և աւստի նպատակը 'ի նշ ըլլալ տակաւին չյայտնուեցաւ :

Կաղղիոյ և Բրիտանիոյ օրագրութիւնը կը ծանուցանէ թէ Լատինացի Բրիտանիոյ Կոնսուլը վեհապետը կայսրը Կոնսուլի 19-31 ամսաթուով ինքնագիր նամակ մի յուղարկեց բոլոր գերմանացի վեհապետացի : նամակապէս աղաւթ քաղաքացի ծերակուտի ատենանէն ըստ, հրաւիրեալ զանոնք 'ի ժողովընդունելու և որոշելու համար զինքին գերմանական դաշնակցութեան վերանորոգութեան մի, որ ժամանակիս կառուութեանցը յարմար ըլլայ :

Լատինացի կայսրը կառավարէ որ այս ժողովը Բրիտանիոյ մէջ մօտ օրերս գումարուի :

Եւստե Երկրի ժողովը գումարել տալով 'ի նշ նպատակ կրնայ ունենալ արդեօք Լատինացի կայսրը : Եւստե

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՆ ԵՒ ԵՐ

ԱՐԵՒԵԼԱՆ ՎԵՊ(1)

Աստուած ճակատագրեաց զմարդ 'ի գործ : Մի՞ ողորմութիւն, այլ արդիւնական աշխատութիւն մատուցի տնականց :

ՊԵՆ ԵՒ ԵՐ

Վաճառական ոմն Պեն Ալի անուն կիտը ծոխութիւն անդաւ : քանզի զօրով խորապէս և հարկաւոր միջերեւել էր նորա մեծութիւն արաք արաք : Չէր նորա ծախեալ ինչ վայրապար տաւոց շահերը նոյն : և կիտը աղքատաբար 'ի միջի ընչից իւրոց : Պեն Ալի որդի նորա թէպէտև գիտէր ժողովուրդին լաւութիւնը, զանաւոր, զանաւորացի այն քան զանկիւղիս նորա : Ի մեծամեծ շուտաբանս անդ որդ տիրութիւն զարդաւոր անտեսութեան հօր իւրոց գտանէր գորոց լի սակաւ, աղամանդիւք և աւանայն աղքատաբար պատուականօք : Մարթ էր գնել նման ընդ այրաւոց մեծութեան քաղաքս և դաւաւս :

Պեն Ալի տակաւին չէր կը ընտելի : չկարէր երանել 'ի տանէ, ոչ 'ի գրաւանս և ոչ 'ի դրոճոյն, առանց լեւոյ գտնանէ թէ մանաւանդ ամենայն ուստեք : Անտախան անգամ մանկութիւն մտանցոյց զնա առնին և ասէին : Ահա գնայ հինաւորց ազգին որդի :

Վրէժ առից, ձայն երարձ նա :

Առատ էր որդին՝ որչափ ժլատ հայր նորա, սա էր

(1) Այս բարոյական յօդուածը Պաղտիկայէն յուղարկեցաւ մեզ 'ի հրատարակութիւն :

բարեպաշտօն որչափ նա ամբարիշտ : և սիրա իւր վշտաւ գնեալ ընդ կեծումիւն ծերոյն Ալիոյ : Սակայն մտաւ բերեաց նա 'ի վրէժ նորաբանէ :

Ընչուէաւ ևմ, ասէ, կորեմ աղբարկ չընդ սպասուք կորեմ ծաղակել զմի մի 'ի հաճոյցի և անցանել յայլ, բայց ոչ արարել պղտկա : Խնդրեցից զչաւորս և զթըշուտաւ : և հորեցեց ձեռն տալ նոյն : Իսկ լինիմ զի 'ի Բերիա (Հալէպ) 'ի ընկի քաղաքի խմ մ'մի միտացէ ոք որ մտաւոյն սղորմութիւն :

Յայս գործ կընէր նա աւուր աւուր ծաղակել իրեւ տխրաւոր որ, խորամուկ լինէր 'ի նահանգոյն վտորցոյ, այց առնելով լուսաւորոյն անանկոյց և եթէ պատահէր ուրեք անանկի ապկիւրի 'ի գարնանէլ զորդիս, կամ որդեղ անդաւանակն 'ի ծերատաւել զհայր իւր, տայր նմա տակ և հրաւիրէր զնա 'ի ծաղ սակաւապէս :

Օր մի շատացեալ իւրեւ և պատառութեամբ ընչից իւրոց մեկնեցաւ սակաւ մի 'ի քաղաքին : Ընթացեալ նորա իրեւ մոյն մի, հանդիպեաց 'ի մուտս ուրեք անտառի ծերունոց ումն, զի պատառէր հարկանել վայր, ուրոց թուէր պարտասել 'ի վատաւորց անտի : Վիւրին էր նկատել ումն զի հարկն զնա սակաւ յայն :

Բարեկամ, ասէ Պեն Ալի, թող զտաժանաւոր աղխատութիւնը 'ի բոց որ 'ի վրէ է քան զզօրութիւն քո : Առ դուկիս զայս, զոր տենչացոյց զնեւ 'ի ձեռս նախկին կարօտեւոյն որում զխալիցմ :

Կալ քեզ զոսկիւք, բարեկամ իմ, ասէ ծերունին, անձ կամ կեալ յարկինս և եթ երկոց խնց :

Վշտացեալսն զիս, կրկնեաց Պեն Ալի, մեծատուն ևմ, և են ինձ առաւելագոյն ոսկի և աղամանք քան զզօրագոյն արքայից : Պիտանակ ծախեց զմեծութիւն

իմ 'ի հաճոյս, եղի 'ի մոխ օղնել աղետոյ որոց ոչ գործ : Կեցից խաւարեւր մինչև լոյն անինչ ոք 'ի Բերիա : ուստի թախանձեմ զքեզ ընդունել զայդ եթէ ոչ քո լով աղաղակ : զեթ վասն իմ, և զարձուշիւր զայն յետս իրեւ ոչ ևս կարօտիցիս :

Գոհութիւն քեզ կրկնեաց ծերունին 'ի ժախտ հնդ, նա : որ, տակաւին յարապեալ 'ի վատաւի իւր :

Պեն Ալի տալ ծանաւ զի ոչ եթէ մեթէր և եթ ծերունին գնաւ իւր, այլև զտարազ ձեռնարկութեան իւրոց արհամարհէր :

Մարթ է, ասէ, 'ի միտ առնուլ ինձ զիւրաւ եթէ ոչ ընդունիս զոսկի իմ, զի զրեմ զայն 'ի կորով մտաց քոց : բայց զիարեմ խելամուտ լինել առ ինչ ծիծաղիս զմտացս բարութեամբ :

Ծիծաղիմ, պատասխանի ետ ծերունին, վասնդի հա

մարիս զօրեւ զօրովիցն լինել բնաւ խակ ամենայն չքաւարաց :

Պատմեցի քեզ ընչեղ ևմ ևս, գանձ իմ անբաւ է : Ի տիս մանկութեան խնց, կրկնեաց ծերունին, լուս զհետաւորսն ինչ կղզոյ ուր գոն որեւոր այնքան մեծաւ փարթամը զի մարթ է զնոց սառնալ պիտութիւն իւրաքանչիւր ումն 'ի նոյնն : Արդ, եթէ զամենայն զգանձ ժաւանդէր զընչաւոր կղզայնոցն այնոյցի, տուրք քո ոչ բաւէին 'ի նպատ ամենեցուն որդ 'ի կարիս կան :

Արդ ասէ Պեն Ալի, եթէ չկարեցեմ նպատաւ ամենեցուն, ձեռն տայ գոն մեծ մասն նոյն, որպէսզ իտալիոյն չքաւարցի :

Ընդհարաւսն, 'ի միտում ամի լիցին 'ի Բերիա կըրկին աւելի չքաւարք քան այժմ, և այս առ քո յանդուած ծոյլ :

հարցմանը հետեւեալ կերպիւ կը պատասխանէ Պրմ. շափէթէր կողմէն՝

«Այս դաշնակցական վերանորոգութիւնը, որուն առաջնորդ կը ըլլայ Պրանչիկոս Յովսէփ կայսրը, իրիտ օրինակոր և օգտակար է բոլոր գերմանական վիճակաց համար : Ինչ որ կաշխատի 'ի գործ դնել Աստուծոյ վստիքը դերմանական դաշնակցութեան, միեւնոյն բանը պիտի ըլլայ, զոր ինքը բարեբաղդաւ բար ունի իւր այժմեան սահմանադրութեանը մէջ : Այս աշխատութիւնը ամենայն զոգուելովեամբ պիտի ամփոփուի դաշնակցական դրութեան ներքին գործոց սահմանաց մէջ : Հետեւաբար անհանդստութեան և կասկածանայ ստուեր մի անդամ պիտի չպատճառէ : Եւրոպայի միւս տէրութեանց : Քանզի Պրանչիկոս դաշնակցական վերանորոգութիւն մի ո՛ր կողմանէ և նկատուելու ըլլայ, միշտ օգտակար է և ամենեւին անտեղութիւն կամ վտանգ մի չունի :

Յունաստանը անհամբերութեամբ կը սպասէ իւր նորընտիր թագաւորին դաւանանքը : Արհեստատեն թէ Վէորդ առաջին Յունական կղզեաց ինքիւր կարգադրութեան կընայի՝ որ Քորէնհակէն մեկնի : (Իսկուհեւ զոյգութեամբ թէ 'Կորին վիճափառութիւնը առանց անդղեացի և զաղղեացի զօրաց պաշտպանութեան չունի՝ երթալ 'ի Յունաստան, բայց կերեւի թէ այս զոյգները անհիմն են : Քանզի Վէորդ առաջին թագաւորը՝ Յունաց աղիւն հայրենասիրական զգայմանցը վերայ վստահացեալ, մինակ, այսինքն առանց օտարական զօրաց պաշտպանութեան Աթենք պիտի գայ, կըսեն, 1. ուստոնէն, Պրուսէէն և Գալիզէն անցնելով : Յունաստանի թագաւորը վեց օր փաթիւ պիտի մնայ և Գուրիէն Յունաց պատերազմական ֆեթիլութիւն մէջ մանկելով շխտակ պիտի գայ 'ի Բերէոս, որ Աթենքի նաւահանգիստն է :

Ամերիկայի մէջ համազգային արեւնահեղ կոխը կը շարունակուի և մինչև ցայսօր տակաւին այնպիսի որոշիչ պատերազմ մի չեղաւ որ կարող ըլլայ մասաւոր հաշտութեան մի ակնկալութիւններ տալ : Այսու ամենայնիւ հիւսիսային դաշնակցութեան զօրաբանաւ կը օր ըստ օրէ յառաջանալու վերայ է և հաւանաւ կանաբար հարաւային դաշնակցութիւնը վերջապէս նեղը մնալով՝ հաշտութիւն պիտի խնդրէ :

Կերէի թէ Սուէդի պարանոցին ջրանցքին վրայօք պատահած արտաձայնութիւնը կարգադրուէր է 'ի մէջ փոխաբային Արիստոսի և նոյն ջրանցքին ընկերութեանը : Քանզի 1. ուստոնի 'Կայմը օրադիւրը կը ծանուցանէ թէ այս գործոցն համար իրաւախոսութիւն մի եղաւ և նոր պայմանադրութիւն մի որոշ :

Վարկաւ Պէն Ալի եթէ ոչինչ մտքով չի տեսնէ ընդ այսպիսի այր օտարացուցիչ ակն իրի յանձն արարեալ զնա Աստուծոյ դարձաւ 'ի քաղաքն :

Ճառանդն պատանի յարաձգելու դժգոհն զայն զոր բարձեալ էր ըստ անձին : Գաղով նորա ժիր որպէս կըն գլխակ, չգլխակ և ոչ օր մի 'ի հեղուքեան : Երջիլ տուն 'ի տանէ, տալով սակի ամենայն ուրեք : Այն հարթ թուիւն օղոց և ոչ վատտուց յանձնարութիւն կասեցուցանէին զնա : Կեայր և իմ չքաւորաց :

Սակայն ինչ մի տահաձեւ Պէն Ալի : Զի ոչինչ նուազէին աղքատանին, այլ թուէր մանաւանդ առաւելու նոցա, և զի 'ի չքաւորս էին և խաբիւրայր տմանք :

Այլ խիթացեալ նորա ապախտ տանել զորս արդարեւ կարօտէին նպատակ, ընտրէր պատրիլ 'ի սակաւաց քան թողուլ զարդուն 'ի կարիս պետոյն : Բարեկարգութեան նորա տարածեալ համբաւ և դատարկաբար և աշխարհաշրջի մտաբանքը զիմէին 'ի հեռատան կողմանց օգտակ 'ի շուտութեան որոշուց աղաչին, զի այդպէս կոչէին զնա : Այս յաւելումը աղքատանեցն նեղէր զՊէն Ալի, սակայն փոխանակ վատտութեան հոնապարզորէր 'ի գործ իւր : Որ մի զէպ կըլ յուշ անկ նմա զբան ծեւունայն և կը 'ի մտի դատնալ տեսանէլ զնա :

Եւրոպայի իրի եթող մեկնեցաւ 'ի քաղաքէն, և ընդ մօտէլ նորա յանդուռ անդր, կղիս զմեկունին որպէս յառաջագոյն 'ի նմին անդուլ : Թուէր արդարեւ ոչինչ շարժեալ նորա 'ի վայրէ անոյն :

Բարեկամ իմ, ասէ Պէն Ալի, թեւ հաւատարմից զբանից քոց 'ի վերջնում՝ նուազի տեսանելոյ դրեղ : Խոստովան լինիմ զի կալայ զնոյն 'ի համարի զառանցանոց շարակամութեան որոց ծիծաղին ընդ ամենայն ինչ որ

ուեցաւ : Այս պայմանադրութեան զօրութեամբ փէլահները առաջինէն աւելի աղէկ պիտի վճարուին : Բնիկութիւնը պիտի ընդունի Արիստոսի փոխաբային դրամական հատուցում մի փոխանակ երկիրներու զոր պիտի ստանար ըստ առաջին պայմանադրութեան : Այլ ջրանցքին չեղորութեան խնդիրը արժանաւոր կերպիւ կարգադրեցաւ : Եւրոպայս ամեն պայմանները ստորագրութեամբ պիտի հաստատուին 'ի մէջ փոխաբային և ընկերութեանը, Բարձրագոյն 'Կուր յայնժամ պիտի վաւերացնէ այս դաշնագրութիւնը, և օրինաւոր պիտի ճանաչէ ջրանցքին շինութեան ձեռնարկութիւնը :

Յիշեալ լրագիրը իւր ինդակցութիւնը կը յայտնէ այս դաշնագրութեան վերայ, որ քաղաքականութեան շաւիղէն կը հանէ Սուէդի ջրանցքին գործը, և վախճան կուտայ անհանգստութեանցը, որ ծագած էին 'ի Աստանդուպոլիս և 'ի 1. ուստոն : Այս կերպիւ, Սուէդի ջրանցքին ընկերութեան գործառնութիւնը սովորական ճարտարութեան և արուեստի գործ մի եղաւ, որ յօժարամտութեամբ և սիրով պիտի ընդունուի բոլոր Եւրոպայի մէջ, կըսէ 'Կայմը օրագիրը, և մանաւանդ Անգղիոյ մէջ, քանզի տարակույս չկայ թէ Անգղիոյ ուրիշ ամէն աղղերէն աւելի օգուտ պիտի քաղէ այս ջրանցքէն :

Ա.Ր.ՇԱՆՈՅՍ

ԺԱՌԱՆԳԱՌՈՐԱՅ ՈՒՍՈՒՄԵԱՐԱՆ

Ուրախ սրտիւ կը լսեմք որ Եւրոպայէմայ սրբոց Յակոբեանց վանոց Ժառանգաւորաց ուսումնարանը օրէ յօր յառաջագեմ կը ծաղկի յիշեալ սուրբ Աթոռոյն արժանապատիւ Միաբանութեան տնօրէն ժողովոյն բարեխնամ տեսչութեամբ և նոյն զպրոցին տնօրէն դասաւոր Միքայիլեան պարոն Յովհաննէս պատուելոյն անխնայ և եռանդուն ջանիւք :

Այս աարի սրբոց թարգմանչացն մերոց Սահակայ և Միքայիլայ տնօրէնութեան օրը փառաւոր հանդէս մի կատարուեցաւ յիշեալ ուսումնարանին մէջ ու զանազան պատուական ճառեր կարդացուեցան յառաջագեմ աշակերտներէն :

Այս ճառերէն չորս հաւաք, 'ի խրախոյս ընդհանուր աշակերտաց նոյն գպրոցին, 'ի ըրս ընծայութեամբ յատուկ տեսակաւ մի, զոր մեր աշաց առջեւ ունիմք : Ընտրեն ճառին հեղինակը՝ վանեցի պատուարժան Խորէն վարդապետն է, որ իւր առեւանջութեանը նիւթ ըրած է զ'Կախանձաւորութիւնն : Եւրոպայի ճառին հեղինակն է Եւրպիեցի յարգոյ Վրիլոյր սարկաւազն, որ Հայրենասիրութեան վերայ կը խօսի զովեւի եռանդեամբ : Եւրոպայի ճառը

ոչն կրնէ յանձնոյ. սակայն 'ի փորձոյ ծանեցել եթէ պարտ է մեծարել ինձ զիրաւ քո : Թող զանազան և եկ ընդ իս 'ի քաղաքն, սատարեցես զու ինձ խորհրդաւ կամութեամբ քով և ուսուցես զիս զորքէն :

Ծերունին յայնժամ ակնարկեաց սիրելաբար 'ի Պէն Ալի, և տանայեալ զնա յանուանէ, այսպէս խօսեցաւ ընդ նմա 'ի ձայն մարդարկական :

Պէն Ալի, կամիս զիս մեկնել յանուանիս և ողբեցիլ քեզ 'ի քաղաքն : Ասուելաղայն փորձոյ պէտք են ուսուցանել քեզ զիրարակ քո : Գարձ 'ի քաղաք անդր, կատարեմ զիւրումն զոր ստանձնեցիր, և այն ինչ մի նոցա քեզ զանդ մի 'ի բովանդակ զանձնոց քոց, այն ինչ 'ի քաղաքին գոր կը ծանկն յարդարել ցանկաւ, իցին տակաւին եղևուներ և աղէտը, զորք յայնժամ անդրէն առ ձերտնին և նա նկրտեցի խրատել զքեզ :

Ի զոր աղբոսէր զնա Պէն Ալի ուղեկցել ընդ իւր : Ի զոր խոստանայր անտալ նմա, ձերտնին յանուանիս չարար պատասխանի, այլ հանապաղորդէր 'ի վատակ իւր :

ԳԼՈՒԽ Բ.

Ժառանդն պատանի դարձաւ 'ի քաղաքն ծանրաթու խիժ և վատաղին : Հարցանէր ընդ միտս զիարդ մարթէր զիսեւ ձերտնոյն զանուն իւր և խօսել այնքանեալ վատաշութեամբ գնահդերձեցը : Այս ևս քամահէր զգուշակութեամբ նորա, այն զի սարաւայն, զորմէ կըլն մերթ մեծացիս թուէր այժմ նմա անտոյց : Սակայն և այնպէս հանապաղ քաշիւր զսակի խոր 'ի չքաւորս, սրբ ընդունէին սուր սուր 'ի ծամաղիւ ուրեք տեղ ոջ : Այլ Պէն Ալի թէպէտ յարածամ հանգաբար առաւ տաճեանէր՝ մինչև 'ի շուտութեան, ոչ զուրկ սցնահեաւ :

Կրօնասիրութեան վերայ է, զոր շարագրած է Եւրոպայի պատուելի Վրիլոյր սարկաւազն : Վերջապէս չորրորդ ճառին հեղինակը՝ զմիւսնացի յարգոյ Բարսեղ գպրիւն է և հոգեւ յարձանակութեան վերայ շատ զեղեցիկ կը խօսի :

Այս բոլոր առեւանջութիւնները պարզ ոճով, զեղեցիկ հայկաբանութեամբ և իմաստակց խօսքերով զրուած են, ուստի մեծ ակնկալութիւններ կուտան՝ զանոնք շարագրող աշակերտաց ևս քան զէս յառաջագլխութեանը 'ի հայկական գպրութիւնս :

Յիշեալ ճառերը պարունակող տետրակը տպուած է սրբոց Յակոբեանց գործարանին մէջ, և տիպը խիստ մաքուր ու պայծառ է : Այս բանը նշանակութեան արժանի է, վասնզի կապացուցանէ որ սուրբ Եւրոսաղէմի վանոց տպագրատան վերայ հոգ կը տարուի, և կաշխատուի օրըստօրէ ևս առաւել կատարելագործելու զայն :

Այս ամեն պատմանքներէն կը տեսնուի, թէ եւ Յակոբայ մեր հաշակաւոր վանքը, շնորհիւ Տեառն, ըստ կարի յառաջագեմ և բարեկարգ վիճակի մը մէջ կը գտնուի, որ մեծ ուրախութեան առիթ մընէ բոլոր աղղասիրաց և պատիւ կընէ նոյն վանոց արժանապատիւ Միաբանութեան տնօրէն ժողովոյն : Այս ժողովոյն անգամին ևս գերապատիւ տէր Վրթանէս, տէր Բարսեղ, տէր Ներսէս, տէր Եւրթովիս և տէր Բառնաբաս ծայրագոյն վարդապետները, որոց ուսումնասիրական բարեխնամ ջանքը զովութեան և քաջակերութեան արժանի են, մանաւանդ եթէ շարունակուելու ըլլան միշտ և հաւապաղ քանզի առանց յարաւորութեան կատարեալ յաջողութիւն երբէք չկրնար ձեռք բերուիլ :

Երբ՝ եթէ սուրբ Եւրոսաղէմայ Միաբանութիւնը, առանց զխաւոր հոգեւոր հովուի մը օգնութեան, այսինքն առանց Պատրիարքի վերատեսչութեան, յաջողեցաւ յառաջագլխութեան շաւիղն մէջ համարձակապէս մանկել և այսպիսի բարեկարգ ընթացք մի ունենալ, ապա սրբափ ևս առաւել պայծառութիւն և լուսաւորեալ դարուս պահանջմանցը համեմատ յառաջագլխութիւն պիտի ունենայ յիշեալ սուրբ գահը, եթէ շուտով արժանաւոր Պատրիարք մի ընտրուի սուրբ Եւրոսաղէմայ համար :

Լուսաւորեալ դարուս պահանջմանցը համեմատ յառաջագլխութիւն ըսինք : Այս պահանջմանքներէն զխաւորը՝ զաղղեւրէն տիեզերական լեզուն ուսումնէ : որուն համար յոսամբ թէ շատ չանցած դատաւորութիւն մի կը հաստատուի Ժառանգաւորաց ուսումնարանին մէջ, մանաւանդ որ կը լսեմք թէ այս գպրոցին աշակերտները առհասարակ մեծ փափաք կը ցուցնեն յիշեալ պատուական լեզուն ուսմանը հետեւելու : որուն օգուտները անհաշուելի են :

Նոյնչափ հաճոյս 'ի բաշխ նպատակ իւրոց, վանդի տեսանէր ոչ ժամանել յուշ նպատակի իւրոց :

Տեսնալ, մտախոհ և անդլտեալ զինչ տանիս ուր ուրեմն կը 'ի մտի ակամատես քննել զարդապիս առատութեան խրոյ : Որ մի բաշխեալ սորա զամբարան տուրս խոր, դարձաւ 'ի տուն, ծպտեցաւ 'ի մարկի, և չողաւ 'ի պանդիկ անդր ուր աղքատանին որոց օգնեալն էր ժողովէին սովորաբար : Այլ խախիժ ընդ հուպ կըլ զի տուրա աղքատանին ծպտ տանին զարեւարաւ իրեանց : Այն ձեռնացանէր զձայն նորա, աշ ուն զգնայր, կը բորդ ուն զարմուտան : Գատարկցած մտաբանքն ընդէին օղիս 'ի կենդանութիւն յիմարին որ հատուցանէր վանի գինարդուաց իրեանց : Ի յանձնակ կը լիւնաւ նուրեւան, և 'ի տարապիտան յուշել ստահակութեան յայտնեաց Պէն Ալի զանձն, և տակ զպրարդին :

Արբ թշուառ, զիտեղէր զի ես եմ Պէն Ալի անմիտն այն որ յանրեւ զաղղուս ձեր, կըլայ յարգատուութեան : Թշնամանէր զանուն իմ և զգործս : Թողումս՝ զձեզ, տղաւորս : Ընդհեցարուր առ քաղցի, փոխանակ զի ոչ մեծարէր զձեան որ փոխէ զձեզ :

Եւ նա յիշեալանէ անտի սրտմտեալ և զօղեցն մտկոյն :

Ընդ առաւօտ վաղուին՝ կային մնային աղքատքն 'ի զոր, և բարեկարգ նոցա ոչ կըլ յանդիման : Անտաղ և կատաղի, կըլին 'ի մտի յարձակել 'ի տուն անդր նորա և տանել բանի որ ինչ կամակար ոչ կարելին տեսնուէ : Բաց Պէն Ալի որ նախատեսաւն էր զգրկել ցառանն նոցա, կացոց գտամբ իւրով սահակապանաւ, և 'ի տալ պիւ նոցա՝ խօսէին, անկծա կարդարով Աստուծոյ և մարդկան, և բիւր շարիս մեծաձայն մաղկեալ որում կարճեալն էր զտուրական տուրս իւր :

— Ինչպիսիք Գաղղիոյ ընդհանուր հեղափոխութեան ժամանակն թարգման մեծաշուք մօտիւ 1 ը Տու ասպետը՝ որ միանգամայն Նաբոլէոն կայսեր խորհրդոյ քարտուղար և թարգմանն է, երկու ամիսի չափ ճանապարհորդութիւն ընելով յիշխանութեան և սուրբ Երուսաղէմ այցելութեան երթալէ ետեւ, անցեալ շաբթո՞ւ փերագարձաւ իր քաղաքս :

Դոսիւ 1 ը Տու ասպետը, որ հայասէր և խիստ բարեպաշտ անձ մըն է, սուրբ Երուսաղէմ վանքը պաշտօնը ու շատ մարդասիրութեամբ ընդունուել է Երուսաղէմի անօրէն ժողովէն : Այս երեւելի պաշտօնատէրը դոկտօրութեամբ քաղաքացի միջոցաւ մեր վանքու պայծառութիւնը, յատկապէս որոշուած նորանիւն բարեկարգութիւնը և բոլոր միաբանութեան յառաջակէ մընթացքը : Այսպիսի պանծալի վկայութիւն մը ճշմարտապէս երեւելի անձ է մը լսելով, որպիսի մօտիւ 1 ը Տու ասպետը, մեծապէս միտմարտեցանք, և իստակայ չունիմք թէ ամեն ազգասէրները խնդակից պիտի ըլլան մեզայս բանին համար :

Աստի՛ւ իւր թուոյն մէջ որ ի 27 Յունիս, Իզմիրի իւր թղթակցին մէկ յօդուածը կը հրատարակէ, որուն մէջ այսպէս գրուած է :

« Բարեբախտ սուրբ Երուսաղէմի քաղաքը և արաքիւնութիւնը ամայս (Յունիսի) 17 ին) կատարուեցաւ : Բայց ընդհանուր կատարութիւնը հոս չըլլաւուն իւր Վէհեան և Բոլիթիք Ամուրը—Պէյը միայն ներկայ գտնուեցան » :

Սակայն ամենուն յայտնի է, որ Բոլիթիք Ամուրը—Պէյը երկու ամիսէ ի վեր Կոստանդնուպօլիս է, և սակաւին յիշեալ մայրաքաղաքը կը գտնուի, ուստի կարելի էր որ ներկայ ըլլայ նոյն ազգային հանգիստին մէջ :

Իսթանբուլ նոյն լրագիրը իւր թուոյն մէջ որ ի 20 Յունիսի 17-ին շաբթօնէն շաբթօնէն ի մէկ նամակը կը հրատարակէ, որուն մէջ Իզմիրի ազգային գործոց վարչոց այնպիսի ծանօթութիւններ տրուած են, ուրոնք մէկ միայն վերջիւնեալ յօդուածոյն տուած տեղեկութեանը պէս սխալ են, այլև նախանձու և չափաւորութեան ոգով գրուած :

Իզմիրի Հայ ժողովուրդը, որ գոհութիւն Լսեալ ծոյ, յառաջագէմ, բարեկարգ և հանդիստ վիճակի մը մէջ կը գտնուի, որ նոյն խի ազգային սահմանադրութիւնը չհաստատուած՝ սահմանադրապէս կը կատարուէր և կերպիւ մը քուէարկութեան ընտելացեալ էր : Իզմիրի Հայ ժողովուրդը, կըսեմք, ամենին կարող է քննիչի մը որ Աստի՛ւ նամակը գործ զմիւսնոցի Հայը կուզէ որ յուզարկուի ի Կոստանդնուպօլիս, վերջովեւ համար անշուշտ քա :

Պէն Ալի եկող փակեալ ի տուն : Հոգի նորա տատառելի ի խառն խորհրդոց, տաղանդի սիրտն և արտառու քրտակին յայտն նորա : Իր զի հոգիք ընդ յերկինս, իր թէ վրայ գնա կոչելով զի զամենայն ըստ կարի աւարտեալ էր իր ի կատարել գոյտաւ, ուր ամբարտաւորութիւն աշխարհի փոխարինելու նման գրեման և թշնամեան : Սակայն ինչը մնացն ամբարտաւորութեան գնանք :

Այլ քաղաքս սոյն, ասէ, սպասեման կային յիս : Ըրէն ինչ ինչ պատուէս ո'ւ գնումս սոյնու զի, յարեցութեան իրեանց, անկէն զիս : Ըրէն ինչ զատաւարտեալ զնոսա սովանոյ, զի անգոնեցին գրաւութիւն իմ :

Յաղթեալ ի կատարեանց անձին, եղ ի մի օգնել կողմեանց վերադառնալ : Այլ սոյն վրէժ կը նման զի իրեանց արտը զգոյցոց իւրոց, եղիտ զամենայն թափուր բաց ի փարագունէ միտքէ : Պանծ անբաւ էր նորա, աս կայն կարիք աղքատաց մեծազոյն ևս :

Չարարատիւն Պէն Ալի յուշեալ յայնժամ զհիւսնի անտառին, և զնոց ձեւով հետադուրեւ զայն զայն որում և իմ մարթ էր արեւելի գնա :

Ալի ունէի քեզ, որդեակ, ասէ ծերունին իրեւ նշան բնաց զնա : Եղ զհետ իմ, և ցուցից քեզ զգործ քո յամենայն պայմանութեան իւրում :

Եւ համ զնա յարուան ուրիշ բոլոր :

Հոյեաց, ասէ, տեսանէս զհիւսնի :

Հոյեացաւ Պէն Ալի ի քաղաքն իւրս, և ետես զտունս զի սոյնին բոցալէզ, և լուա լուսնին ինչ իրեւ խառնումն կրկին օրհնիմ բանակաց :

Եւ զհոգեաց Պէն Ալի, խոյստողն զիրեարս : Տես զայն զոր տեսայտն : Այլ գործ քո ընդ միջեան ձեւ բռնին : Ամբարտաւորութեան յարձակեցան ի վաճառա :

զարիս Հայոց հանդարտութիւնը : Բանդի դժբաղդաւ բար կը պահուին Ազգի մէջ այնպիսի անձինք, որոց սիրտը զիտեալ է կընդանայ, երբ քիչ մը երկար ժամանակ հանդարտութիւն կը տեսնեն : ուստի ամեն բան կը հնարեն, ամեն բան ի գործ կը դնեն որ խռովութիւն և երկպառակութիւն յարուցանեն : Պէն Ալի զմիւսնոցի Հայը, որ իւր անունը կը ծածկէ և խաւարին մէջ կը պահուի, անտարակոյս այս տեսակ անձանց դասուն կը վերաբերի : Բայց մեք քաջայոյս եմք թէ անոր ազգապետ ջանքը, Լստուծոյ ողորմութեամբ, ի գործ պիտի չդրուի ի յուսահատութիւն իւր և ի միտմարտութիւն ազգասիրաց :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի կողմանէ Ազգային Վարչութեան Կ. Պօլսոյ :

Վահանայական ժողովին նպատակը՝ քահանայից արդի վիճակին բարեկարգութիւնն է, և իր գործածած միջոցներուն մէջ բան մը չկայ որ ազգին կամ իր և է անհատի մը փաստակար ըլլայ : Իր հաստատութիւնը Ազգին ներկայ վիճակին մէջ պէտք մըն էր, և այս պէտքը զգալով՝ Խառն ժողովն ալ վաւերացուց զանի :

Ազգային վարչութիւնը ցաւօք կը տեսնէ ժամանակէ մը ի վեր այն յախուռն յարձակումները՝ որոց ենթակայ եղած է սոյն ժողովը մէկ քանի օրաւ, զրաց հոգմէն, և թէ օրինաւոր և ազատ գաղափարներ իւր կողմէն կը մեղադրէ, այլ չկրնար նաև արգարացնել այն բուն և անողորմ ընդդիմութիւնը, զոր ոմանք իրենց բան գործ ըրած են, և որ երբեմն հասարակաց իրողութեան սահմանէն դուրս ելելով՝ անձնական պատիւը ունեւորի կընէ, և որ մեծն է, բոլոր քահանայութեան պատուոյն և ազգին ամենէն սիրելի զգացմանը դէմ՝ կ'անխաբի :

Կոստանդնուպօլիս, 16 Յունիս 1863 :

Փարիզէն կը գրեն թէ յիշեալ մայրաքաղաքին օսմանն ան զեպարն Մէհմէտ—Շէմիլ—փաշան, որ միանգամայն զեպարն կարգուած է Սպանիոյ տէրութեան քով, անցեալները Մատրիտ գնաց իւր վերահասարակ նամակը յանձնելու Իզմիր վարչութեան հոգին :

Այս բարեպաշտ և անկեղծ, Կոստանդնուպօլիս վարչութեան բարեհաճութեան Իզմիրէ—1, և Վաթիկէ կոչուած կարգին մեծ խաչը յուզարկելու Մէհմէտ—Շէմիլ փաշային : Իսթանբուլ նոյն կարգին մեծ պաշտօնեայի (Իրան—օֆիսի) աստիճանը շնորհէր է մեծարդոյ Տատեան չարութիւն Վարեդին Էֆենտիին, որ զեպարնատան առաջին քարտուղար է, նմանապէս քանի մը պաշտօնատարաց ևս ուրիշ աստիճաններ շնորհուել են :

Խոնտ, որը պահ կը լսան ընչից իւրեանց : Տունը հրդեհին, ուրիշ հոտ, և ուր տարին ի պատերազմ կը լինի յոյս, այն գոր մարտ և ազգեք զհետ իւրեանց առեալ բերին :

Պէն Ալի զգոյի հարկանք բոլորովին մինչեւ զմտաւածեալ զարգաւորս պահուելիս գործոց իւրոց :

Ինչ լինելի, ասէ ծերունին, նպատակ ամենայն չքաւարաց, և զեղծուցիւր գնումս արծաթով : Յեղաշրջեցիւր զգործսն ի պարզութեան, և զհամեմատ ծնող զարմոյցի ի վատս և յապաշտութեան, որը զգիշերս իւրեանց ծախին ի խնայոյ արեւելոյն : Տես զանապի մանդ զայդ կրկին որ ձիւ ընդ կոյ անտառիս : Եթէ փոխանակ անխորհրդարար բաշտեց զսոյի քո՝ տայիւ մշակել աշխատաւորաց զպաշտարարս զայտալի, հոլիսն անբեր վաղ արեւմ փոխել ի զրախտ զեղաղաւարձ, ուր ըստ պէտս աշխատանք մարդկան՝ գտանելին համայն զիւրախութեան հաճոյս զհրճութեան և զաւարտութեան : Եւ ընչեւ, մարթ էր կատարեանէ քեզ ընդարձակ ապրանքն ի պատարարութիւն որոց չկարէին գործել, և մարթ էր բուծանել զհօրանս պաշտարար անթիւս, որը պիտանի լիցին ի գործ մարդկան : Մարթ իսկ էր հրաւիրել քեզ զմարտար և զհեռագէտս յառաջնոց անտի ուսանելիւր զհարս ժողովիւր յերկրէ զամենայն արդիւնս զոր մարթ ինչ նման մատարարութեւ, ուր վերջներն նարանոր վայելչութիւնս անէին բնութեան, և շքեղացուցանէին զիւրախ մարդկան ի ձեռն աղուղութեան և ճիւղ մասց իւրեանց : Այսպէս խնամակալ լինելիւր հրաւորաց, որ երջանակն նային կեալ ի շահս իւրաքանչիւր վատարար, և սոյն ինչ տուրք զառաւանդելն զմշտաւոր ի չարիս, և նուազելն զմեծութիւն ընչից քոց, խնամանքար վարեալ քո ձեռնութեամբ, յապահովելիւր զարարութիւն բաղաւ :

— Հալէպէն հետեւեալ նամակը յուղարկած են մեզ ի հրատարակութիւն :

Պատիւ ունիմք ծանուցանելու, որ Բերիոյ ազգային հայկական Թանգարանը պարտաւորեցաւ իւր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու զհրապարակ տէր Սթիւարտ Գալիֆայիս վարչապետին ի փոխարին այն ազնիւ զգացմանց, զորս հաճեցաւ յայտնելու իրեն, երբ իւր աշխատակիցութեամբ Պարիզ հրատարակեալ թղթը զիւրեքին մէջմէկ օրինակ շնորհեց ի պէտս գործածութեան նոյն Թանգարանին, և հինգ ընթերցարան ուսասը Սթիւարտի ազգային հայկական զարմոյցն :

Աւելորդ է ըսել, թէ յիշեալ հայկական աշխատակիցութիւններն սրբան շահաւէտ է զընթերցողս և ուսանողս թէ՛ բարոյապէս և թէ՛ հոգեւորապէս կրթելու և զանոնք արամազրկելու ինչեկեց յառաջակիցութեան և զարգացման : Բայց վստահեցանք նշանակել այն օգուտները՝ որոնք պիտի ծագին անշուշտ նոյն պատուական զրեանց գործածութեան, կըրտութեամբ Սթիւարտ աղ միջոցաւ մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնելու զերապարտի տէր Սթիւարտի վարչապետին, որ այս կերպիւ պատուեց մեր Թանգարանը և մեր զարմոյցը : Խանդավանց կըրտարարիմք որ ուրիշ ազգային գրաւորներն ալ տար՝ ու վերանայիմք Վարդան փաշային օրինակին հետեւելու բարեհաճութիւնն ունենան :

Սոյն առթիւ աս աղ կուղարկեմք խնայելու որ վերջիւնեալ զիւրեքին ծախուալ կը գտնուին Հալէպ մեր հրատարակ ճիւղ հեղինակին որոշած դիւրազին գնելով :

Մնա՛մ բազում յարգանքս :

Ի զիմաց հոյկական Թանգարանին
Հալէպ, 25 Յունիս 1865

Հալէպ, Գ. Ս. ԲՈՒՐԲԱՆՈՅ

Կալիֆայի Երեւանէն անուն լրագրին Յունիսի 19 թուոյն մէջ հետեւեալ յօդուածը կը կարգաւար :

« Յարգու պարոն Յովհաննէս Աւագ կրտսերն իւր ունեցած Յայր կուին, Բանի, Ջանքու, և Վլլլլն շահեաւոր վաճառեց յարգու պարոն Մարգար Գրիգորին, որ զինի գնելոյն հաստատեց մի բաժանորդաց ընկերութիւն, Union Steam Tug Company, Limited, անուամբ, և ինքն եղև գործակալ յիշեալ ընկերութեան :

« Ինչպէս պարոն Յովհաննէս Աւագ կրտսերն միշտ օգնական էր և պաշտպան անդործ ջուղացի չայ պատանեաց՝ գործ տալով նորանց և յառաջանելով իւր շահեաւորութեան մէջ, յոյս ունիմք որ պարոն Մարգար Գրիգորն ևս նոյնպէս բարեբար լինի իւր ազգայնոց և շինարար նորանց իւր օգնութիւնն » :

Յիշեալ լրագիրը իւր թուոյն մէջ որ ի 12 Յունիսի, այսպէս կը գրէ Երեւանեանց Պողոս վարդապետին վրայօք :

« Սոյն վարդան որդաւան Պողոս ծայրադոյն վարդա :

զործաւորաց, յաւելեալ համայն և ի փարթաւութիւն : Աստուած զարաւս քո օրհնէր : Մեծատանց այլոց նախանձ բերեալ ընդ փառս քո տնէջային նմանել քեզ, և ծածկէր աշխարհ բնաւ հայկաւալ արարանք և զիւրածիժալ դարաստանք, արգասեք գործաւորութեան :

Պէն Ալի ունին եղ բանկոյս սոյնիցի զաւարթացոյն զպատուութեամբ : Ի ցնորս մտացն սիրանայր ընդ երաւնութիւն նորանոր զաղթականացն զոր առաքել խորհէր :

« Բանի չարարատիւ կ'ամ, ասէ, որ ուսանիմ մեծամեծ ճանրարութիւնս յորժամ կարի անապան : Զինչ տանել ինչ ինչ այժմիկ զի անհանձար վարեցայ :

Տոկաւին է քո, ասէ ծերունին, զգրոց մի ոսկով լի : Դոս է ստանալ նոյնա զման երկրից այդպիսի, և յորդարել զարեւատութիւն բաղմաթիւ վատարարաց : Արդարեւ գործոց նոյս տուցին քեզ ընդ ժամանակս մասնակա շահել նորանոր ստացուածս : Համարեցեա յայնժամ հապարաւ զարս երջանկացուցեալ, և որ օրհնեցին զքեզ, և սրակ մատուցին քեզ քաղաքացի Բերիոյ, և արձան շքեղ կանգնեցան քեզ առ յիշատակէ :

Պէն Ալի զմայրեալ կայր ի խնդութեան : Տեսնէր արդէն իսկ յարուցեալ իր թէ հմայել զհատուածն ժողովրդեան : Գոհ աշխատաւորաց կենացուցեալ զայս նոր արարչութիւն, և զիտաւորաց և արուեստարաց ճոխացուցեալ և բարեգործեալ զգործն զայն զոր ապատանեալ էր Սթիւարտին ի բնաւոր հանձար մարդը : Երկայնեալ նորա ի խնդութեան կամէր բաղարկել ձեւ բունայն զնորհակալիւ իւր, բայց նա ոչ ևս կրէր :

Թարգմանութիւն յԱնգղիական :

ԲՏԿԱՐԵՐ ԴԲՆԱԴՐՈՒՄ ԴԲՆԱՏՏՈՒՆ